121254 ـ آیا دعایی برای هنگام زلزله در شرع آمده است؟

سوال

گفتن چه دعایی هنگام زلزله واجب است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

زلزله‌ها از جمله آیات بزرگ خداوند در این جهان است که برای یادآوری بندگان یا ترساندن آنان یا برای مجازات گرفتار آن می‌شوند و شایسته است که انسان به هنگام وقوع این نشانه‌ها ضعف و ناتوانی و نیازمندی خود به الله تعالی را یادآور شود و به درگاه او تضرع و اظهار خاکساری کند تا آنکه الله این بلای بزرگ را از عموم مردم بردارد.

الله عزوجل می‌فرماید:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ * فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ * فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ [سورۀ انعام: ۴۲ ـ ۴۴]

(و به یقین ما به سوی امت‌هایی که پیش از تو بودند [پیامبرانی] فرستادیم و آنان را به تنگی معیشت و بیماری دچار ساختیم تا به زاری و خاکساری درآیند * پس چرا هنگامی که عذاب ما به آنان رسید تضرع نکردند ولی [حقیقت این است که] دل‌هایشان سخت شده و شیطان آنچه را انجام می‌دادند برایشان آراسته است).

برای همین فقها رحمهم الله استغفار و دعا و تضرع و صدقۀ بسیار به هنگام وقوع زلزله‌ها را مستحب دانسته‌اند و همین در هنگام کسوف و خسوف نیز مستحب است.

علامه زکریا انصاری ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«مستحب است که هرکس به هنگام زلزله‌ها و دیگر وقایع مانند صاعقه و طوفان با دعا به درگاه خداوند تضرع نماید و در خانۀ به تنهایی نماز بخواند تا از جملۀ غافلان نباشد زیرا پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ به هنگام وزیدن باد می‌فرمود: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُك خَيرها وخير ما فيها وخَير ما أُرسِلَت به، وأعوذ بك من شرِّها وشرِّ ما فيها وشرِّ ما أُرسِلَت به (خداوندا من از تو

خیر آن و خیری که در آن هست و خیری که برایش فرستاده شده را می‌خواهم و از شر آن و شری که در آن هست و شری که برایش فرستاده شده به تو پناه می‌برم) به روایت مسلم».

(أسنى المطالب شرح روض الطالب: ۱/ ۲۸۸)، و نگا: «تحفة المحتاج» (۳/ ۶۵).

پرسش شمارهٔ (2593) را نیز ببینید.

اما در سنت نبوی ـ چنانکه می‌دانیم ـ دلیلی برای مستحب بودن ذکر یا دعای خاصی به هنگام رخ دادن زلزله نیست بلکه هر دعایی که خداوند برایش میسر سازد از طلب رحمت و یاری از الله عزوجل به زبان بیاورد تا آنکه این بلا از مردم برطرف شود. شیخ ابن باز ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«آنچه هنگام زلزله‌ها و دیگر نشانه‌ها و کسوف و طوفان‌ها و سیل واجب است، مبادرت به توبه به درگاه الله سبحانه و تضرع و درخواست عافیت از او و ذکر و استغفار بسیار است چنانکه پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ هنگام کسوف فرمودند: «اگر آن را دیدید به ذکر الله و دعا و استغفار از او پناه ببرید» (متفق علیه) و همچنین مهربانی در حق فقرا و مستمندان و صدقه به آنان مستحب است، زیرا پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: «رحم کنید تا مورد رحمت قرار گیرید» (به روایت احمد) و «رحم کنندگان را رحمان مورد رحمت قرار می‌دهد، به آنکه در زمین است رحمت آورید تا آنکه در آسمان است به شما رحم آورد» (به روایت ترمذی) و می‌فرماید: «آنکه رحمت نکند مورد رحمت قرار نگیرد» (به روایت بخاری)، و از عمر بن عبدالعزیز روایت شده که ایشان به هنگام زلزله به والیانش نامه می‌نوشت و آنان را امر می‌کرد که صدقه دهند.

از جمله اسباب عافیت و سلامت از هر بدی، مبادرت والیان امور و مسئولان برای جلوگیری از فعالیت نابخردان و الزام آنان به حق و حاکم ساختن شرع خداوند بر آنان و امر به معروف و نهی از منکر است، چنانکه الله عزوجل می‌فرماید:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [سورهٔ توبه: ۷۱]

(و مردان و زنان مؤمن دوستان یکدیگرند که به کارهای پسندیده امر می‌کنند و از کارهای ناپسند باز می‌دارند و نماز را برپا می‌دارند و زکات می‌دهند و از الله و پیامبرش فرمان می‌برند؛ آنانند که الله به زودی مشمول رحمتشان قرار خواهد داد که الله توانا و حکیم است)،

و می‌فرماید:

وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ * الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ [سورهٔ حج: ۴۰ ـ ۴۱]

(و بی‌شک الله به کسی که [دین] او را یاری می‌کند یاری می‌دهد همانا الله سخت نیرومند و شکست ناپذیر است * همان کسانی که چون در زمین به آنان توانایی دهیم نماز برپا می‌دارند و زکات می‌دهند و به کارهای پسندیده امر می‌کنند و از کارهای ناپسند باز می‌دارند و فرجام همهٔ کارها از آن الله است).

و همچنین می‌فرماید:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا * وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ [سورهٔ طلاق: ۲ـ ۳]

(و هرکس تقوای الله را پیشه سازد برایش راه برون رفتی قرار می‌دهد * و او را از جایی که در شمار نمی‌آورده روزی می‌رساند و آنکه بر الله توکل کند او برایش بس است).

و آیات در این معنا بسیار است» (مجموع فتاوی ابن باز: / ۱۵۰ ـ ۱۵۲).

والله اعلم.